

Spørsmålsguide NM

Denne guiden er ment for arrangører av quiz-NM, og er basert på tidligere erfaringer. Guiden tar særlig for seg hvordan man sikrer variasjon, både tematisk og med tanke på vanskelighetsgrad. Disse aspektene er svært viktige da NM er forbundets fremste rekrutteringsarena. Spesielt vil unødvendig vanskelige quizer virke hemmende på rekrutteringen.

1. Generelt om mesterskaps- vs pubquiz

NM ligger et sted mellom vanlig pubquiz og internasjonale mesterskap når det gjelder stil og vanskelighetsgrad. Da NM er et arrangement for landets beste quizere, som alle er ute etter å vise hva de kan, er det ønskelig at de som er sterke på visse områder, får betalt for dette. En konsekvens av dette er at spørsmål der de fleste har bortimot like sjanser for å gjette seg frem til riktig svar, bør spille en mindre rolle enn i en mer uformell quiz, der dette gjerne brukes som virkemiddel for å «heve bunnen».

Et eksempel fra sportskategorien: De som er sportsinteresserte, kan gjerne mye om utøvere, lag og resultater sammenlignet med de som er mindre interesserte. Det er derfor rimelig å ha med en god andel spørsmål som favoriserer de interesserte, og ikke *kun* spørsmål om f.eks. regler og grener, dvs. spørsmål som i liten grad forandrer seg over tid, og som derfor i større grad favoriserer rutinerne deltagerne, som ikke nødvendigvis er sportsinteresserte. På tilsvarende måte bør noen av spørsmålene innen litteratur, film og musikk virkelig favorisere dem som interesserer seg for dette - man skal ikke kunne klare alle spørsmålene ved kun å ha fått med seg hva som nylig har blitt omtalt i media.

2. Vanskelighetsgrad

Det er ønskelig at quizene har en vanskelighetsgrad som gir de beste nok å bryne seg på. Samtidig er det nødvendig at deltagerne i den andre enden av skalaen også klarer en betydelig andel av spørsmålene. En vinner-score mellom 80 % og 90 % er ansett som passende, mens det særlig i lagkonkurransen er ønskelig at de fleste lag klarer minst 40 %.

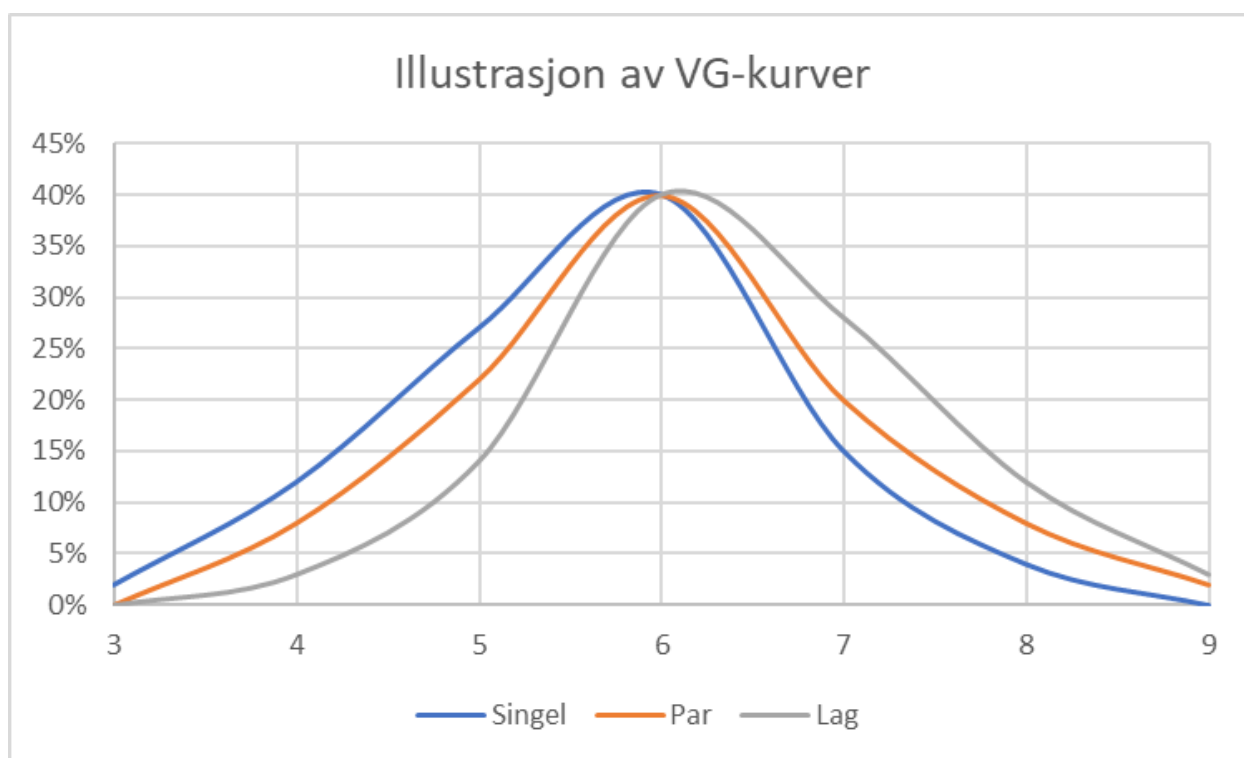
I fastsettelse av vanskelighetsgrad er ikke bare gjennomsnitt, men også spredning av scorere, av betydning. En fornuftig spredning kan oppnås ved at man har tilstrekkelig antall spørsmål som mange nok kan svare riktig på, slik at ingen oppnår *for lave* scorere, *samt* at man stiller mange nok vanskelige spørsmål til at ingen oppnår full pott. Dette er en balansegang; dersom de lette spørsmålene er *for lette* og de vanskelige spørsmålene *for vanskelige*, vil spredningen bli for

liten. På motsatt vis blir spredningen for stor dersom de lette spørsmålene er *for vanskelige*, og de vanskelige spørsmålene *for lette*.

I det følgende brukes en skala som går fra 3 (skikkelig lett) til 9 (skikkelig vanskelig). Passende intervaller for snittvanskelighetsgradene for de forskjellige konkurransene kan være som følger:

- Lag: 6,2-6,7
- Par: 5,8-6,3
- Individuelt: 5,4-5,9

Følgende graf er en illustrasjon av hvordan en fordeling av vanskelighetsgrader kan se ut for de forskjellige konkurransene:

I praksis stilles det få spørsmål i NM med vanskelighetsgrad 3. Niere forekommer vanligvis kun i lagkonkurransen, men det kan være vanskelig å avgjøre om et spørsmål har vanskelighetsgrad 8 eller 9.

Lette og vanskelige spørsmål bør ikke klumpe seg på temaer, slik at det f.eks. i en konkurranse blir et snitt på 5 i sport og 8 i historie, eller omvendt. For hver konkurranse bør snittvanskelighetsgraden være omtrent lik for alle temaer.

Vanskelighetsgrad (VG) 3 er den letteste som overhodet er aktuell for vanlig quiz; ytterst få slike spørsmål stilles i NM-sammenheng. Spørsmål som *kan* stilles på vanlig quiz, men som nesten

alle klarer, er typiske treere. Eksempler kan være «Hva heter hovedstaden i Østerrike?» eller «Hvem er dronning i Danmark?».

De følgende eksempelspørsmålene er hentet fra NM i 2021:

VG 4 kan kategoriseres som «lett allmennkunnskap». Følgende spørsmål hadde en treffprosent som tilsvarer VG 4:

- *I hvilken amerikansk stat ligger byene Baton Rouge og Lafayette? (94 % i singel)*
- *Hva heter nettingburene med notpose som brukes i fiskeoppdrett til havs? (86 % i singel)*
- *Hvilken forfatter har skrevet skuespillene "Til lykke med dagen" og "Fugleelskerne"? Forfatteren hadde 100 årsjubileum i 2020, og jobbet i perioder på Steinerskolen. Han var i sin samtid meget omstridt og han slet med psykiske lidelser og alkoholisme. Forfatteren tok sitt eget liv 55 år gammel. (91 % i par)*

På **VG 5** er vi i hjertet av generell allmennkunnskap, altså med høy score blant quizere landet rundt. Forventet treffprosent ligger rundt 70 % i singel, 80 % i par og 90 % i lag. Eksempler:

- *I hvilken by blir San Fermin-festivalen holdt årlig? (74 % i singel)*
- *Hvilken betegnelse som begynner med K brukes om organisasjoner som «Los Zetas», «Sinaloa», «Caballeros Templarios» og «Beltran Leyva»? (74 % i singel)*
- *Hvilken komponist komponerte Goldberg-variasjonene? (73 % i singel)*
- *Hvem var fransk president i perioden 1981 – 1995? (71 % i singel)*
- *I hvilket land ligger Tanjung Piai som er fastlands-Asias sørligste punkt? (70 % i singel)*
- *Hvilken sitrusfrukt gir smak på teen Earl Grey? (82 % i par)*
- *Hva heter folkegruppa som innlemmet store deler av dagens Nord-Kina på 1600-1700-tallet. Deres kjerneområde har navn etter folkegruppa. (80 % i par)*
- *Matrikkelen er Norges offentlige register over fast eiendom, eiendomsgrenser, adresser og bygninger, mens Grunnboka er et register over tinglyste rettigheter og heftelser. Hvilket statlig forvaltningsorgan er øverste myndighet for begge disse registrene? (93 % i lag)*
- *I hvilket OL (årstall eller by) tok Norges kvinnelandslag i håndball sin første OL-medalje? (93 % i lag)*
- *Hvilken svensk journalist og forfatter ble idømt ett års fengsel i 1973 i den såkalte IB-affæren? (90 % i lag)*

Ved **VG 6** begynner man å bevege seg ut av det mest allmenne og inn i det mer spesialiserte. Rutinerte quizere har fremdeles mer riktig enn galt, og rutinerte lag har høy treffprosent. Det er ønskelig at omkring 40 % av spørsmålene har VG 6 i singel-, par- og lagkonkurransen. Eksempler:

- *Til hvilken plantefamilie tilhører planter som potet, tomat, tobakk og petunia? (61 % i singel)*
- *Hvilken norsk by fikk den 2. januar 1986 Europas første bomring? (57 % i singel)*
- *Hva heter blandingen av kjøtt, fett og tørkede bær som særlig er kjent fra nordamerikanske indianere? (54 % i singel)*
- *Hva er myntenheten i både Marokko og De forente arabiske emirater? (73 % i par)*
- *Hva het obersten som plantet bomben i det mislykkede attentatet mot Adolf Hitler den 20 juli 1944? (71 % i par)*
- *Vegskiltet Gardsmat/bygdeturisme er et brunt serviceskilt som viser hvilket dyr? (69 % i par)*
- *Diktet «Republikanerne» avsluttes med den kjente strofen «De hadde champagne, men rørte den ei»; hvilken norsk lyriker skrev dette diktet? (67 % i par)*
- *Hvilket ord brukes om raskt roterende nøytronstjerne som sender ut to strålingsbunter fra de magnetiske polene? Vi vil kunne observere disse i korte øyeblikk idet en strålebunt feier over jorden. (62 % i par)*
- *I hvilket europeisk land er kalmukkene en folkegruppe? Det spesielle med denne folkegruppen er at de tradisjonelt er lamaistiske buddhister. (58 % i par)*
- *Hva heter fjellkjeden som ligger i Sør-Afrika og Lesotho og utgjør den østlige delen av randfjellene? Oranje-elva har sitt utspring her og høyeste topp er Thabana Ntlenyana (3482 m.o.h.) (56 % i par)*
- *Hvilket ord, som på japansk betyr «jeg overlater valget til deg», brukes gjerne om sushi-måltider hvor kokken forbereder en rett om gangen og presenterer den for gjesten? (83 % i lag)*
- *Hva heter Alfred Hitchcocks film fra 1940, basert på boka med samme navn av Daphne du Maurier? Dette er den eneste av Hitchcocks filmer som har vunnet Oscar for beste film. (79 % i lag)*
- *Hvilken svensk tennisspiller påførte i 2009 Rafael Nadal hans første tap i French Open? Siden har Novak Djokovic klart det to ganger. (69 % i lag)*
- *En kometjeger publiserte i 1774 en første versjon av en liste objekter, som kunne forveksles med kometer. Dette var stjerneoper, galakser og gasskyer. Den endelige listen skulle omfatte 110 objekter, med navn M1 - M110, hvor f.eks. M31 er Andromedagalaksen. Hva står bokstaven M for? (62 % i lag)*

VG 7 er tøft for de aller fleste. Her ser man gjerne avgjørende skiller mellom nivåer av quizere, ettersom man forlater komfortsonen til de ulike spillerne. Fra 5 og nedover er det fort mange spørsmål de fleste klarer, men fra 7 og oppover blir det lett nullpoengere. Eksempler:

- *Hvilken tysk filosof og metafysiker ga ut hovedverket «Phänomenologie des Geistes / Åndenes fenomenologi» i 1807? (43 % i singel)*

- *Ved siden av Cabernet Sauvignon, hvilken rød vindruer er den mest dyrkede i Bordeaux-regionen? Druen har sitt navn fra det lokale navnet på svarttrøst. (36 % i singel)*
- *I fast form kalles det gjerne kaustisk soda. Hva er den kjemiske formelen? (30 % i singel)*
- *Hvilket italiensk konsern produserer bl.a. merkevarene Nutella, Kinder og Tic Tac? (49 % i par)*
- *Hva er betegnelsen på flere opprør i Bergen på våren 1765? Det var motstand mot en innført ekstraskatt for å dekke dansk statsgjeld etter sjuårskrigen. (38 % i par)*
- *Hvilket tysk plateselskap (grunnlagt 1969) har spesialisert seg på å gi ut innspillinger i jazz-genren? Plateselskapet har gitt ut plater med mange norske artister som Jan Garbarek, Terje Rypdal, Arild Andersen m.fl. Vi godtar både navnet og den mer kjente tre-bokstavsforkortelsen. (33 % i par)*
- *Hvem komponerte operaen «Boris Godunov» med premiere i 1874? (33 % i par)*
- *Hva het den østerrikske skihopperen som både ble den første til å hoppe over 100m stående i 1936, og vant den første tysk-østerrikske hoppuka i 1953? (31 % i par)*
- *Hva heter den store parken i Wien som tidligere var keiserens jaktskog og som nå blant annet huser en stor fornøylespark? Østerrikes nasjonalstadion Ernst-Happel-Stadion ligger i og var tidligere oppkalt etter området. (59 % i lag)*
- *Hvem har regissert filmene «Rain Man» og «Good Morning Vietnam»? (52 % i lag)*
- *Under hvilket navn er skipsnissen kjent? Navnet er særlig kjent i Østersjøområdet. Han skal ifølge folketroen være en hjelpsom figur som særlig ga seg til kjenne ved banking. I Norge er skikkelsen også kjent fra en roman av Aksel Sandemose. (45 % i lag)*
- *Hva er det norske navnet på Kinas samlede militærorganisasjon? (45 % i lag)*
- *Hva het den fascistiske lederen i Østerrike som ble drept av nazister i 1934? (45 % i lag)*
- *Hvilket ord ble ofte risset inn i gnostiske amuletter? Opphavet til ordet er noe omstridt, men ifølge greske gnostikere skal ordet gi tallet 365 i tverrsum. Både en sommerfugl og den andre plata til Santana har dette navnet. (41 % i lag)*

VG 8 fortjener utvilsomt betegnelsen «vanskelig», selv for de beste. Eksempler:

- *Hvilket grunnstoff, et halvmetall, blir framstilt av mineralet stibnitt? (19 % i singel)*
- *I hvilken tysk by arrangeres brettspillmessen «Internationalen Spieltage» eller bare «Spiel»? Den startet opp i 1983 og er i dag den verdens største av sitt slag. Den er åpen ikke bare for forhandlere, spillentusiaster kan også prøvespille nyheter fra de over 1000 utstillerne. (10 % i singel)*
- *Hva heter den svarte prestekjolen som i kombinasjon med den hvite pipekragen var i bruk i Norge fra reformasjonen til 1980-tallet? (6 % i singel)*
- *Hva er det internasjonale navnet for kikertvann, som kan benyttes som vegansk erstatning for eggehvite? (22 % i par)*

- *Hva heter den kalde havstrømmen som følger vestkysten av det sørlige Afrika nordover? (22 % i par)*
- *Hva heter nasjonalparken som ligger i kommunene Brønnøy, Grane, Vefsn og Vevelstad? Den ble opprettet i 2009 for å bevare et tilnærmet urørt og variert kystlandskap fra fjord til fjell på Helgeland. (11 % i par)*
- *Hva døpte Francis Drake området som i dag er midtre deler av California da han prøvde å annektere det for den britiske tronen? (9 % i par)*
- *Hvilken kunstart som oppstod i tidlig middelalder, er Kristushodet fra rundt år 1000 allment akseptert som det eldste bevarte eksemplar av? Det befinner seg Weissenburgklosteret i Alsace. Eldre fragmenter av kunstarten er bevart. (0 % i par)*
- *Hvilket uttrykk som skal bety; «Verdens årsak / tilgrunnende element / prinsipp» lanserte filosofen Anaximander (ca. 610 - 547 f.kr)? (31 % i lag)*
- *I hvilken kommune i Nordland fylke finner man tettstedene Bjerka, Finneidfjord og Korgen? Her finner man også Nord-Norges høyeste fjell Oksskolten. (28 % i lag)*
- *Hva heter det gummilignende stoffet som framstilt av melkesafta fra sapodiltreet (Manikara zapota)? Det var helt fram til 50-60-tallet brukt som base i tyggegummi. (24 % i lag)*
- *Hva het avtalen mellom kongemakt og kirke om grensene mellom kongen og kirken sine privilegier? Avtalen ble inngått i 1277 i Tunsberg. (24 % i lag)*
- *Hvem vant OL-gull i kunstløp for herrer i både 2014 og 2018? Han var den første til å lande et godkjent kvadrupel slyngehopp. (17 % i lag)*
- *Forkortet O.D., hvilket latinsk begrep brukes om uttalelser i rettsavgjørelser som ikke er nødvendige for begrunnelsen av domsresultatet i den konkrete sak? Et O.D. kan forekomme der prinsipielt vanskelige spørsmål reiser seg uten at løsningen er av direkte relevans for det endelige domsresultatet. (14 % i lag)*
- *Hvilken nederlandsk/fransk etnograf og folklorist er mest kjent for sitt arbeide med "overgangsriter"? Han er flittig referert i religionssosiologiske publikasjoner, og ga i 1909 ut boken Rites de Passage, hvor begreper som liminalitet og liminalfase er sentrale. (10 % i lag)*
- *Hva er betegnelsen på en type ovn som blir betjent fra et naborom? Den har altså ingen åpning i rommet som skal varmes opp. (7 % i lag)*

VG 9 er toppnivået. I 2021 var det få eller ingen som klarte å svare riktig på følgende spørsmål:

- *Han studerte sammen med Aleksander den store under Aristoteles. Hans far Antipatros var general og senere regent i Makedonia under Aleksanders felttog i Asia. Selv gikk han seirende ut av maktkampen etter farens død og befestet sin posisjon ved å la Aleksander den stores mor, enke og sønn drepe. Hva het han, mannen som var regent fra 317 f.Kr. og senere konge i Makedonia fra 305 – 297 f.Kr.? (4 % par)*

- *Hva het denne belgiske vitenskapsmannen (ca. 1580 - 1644) som særlig er kjent for to oppdagelser; kullsyre og hvordan vannopptak påvirket plantenes vekt og størrelse. Han introduserte også ordet gass i vitenskapen. (0 % i lag)*
- *Hva heter den for lengst nedlagte cellen som lå under «The White Tower» i Tower of London? Den var laget slik at det ikke gikk an å stå oppreist, legge seg ned eller sitte skikkelig. Så det gikk ikke an å få noe hvile under oppholdet her. (0 % i lag)*

3. Temafordeling

Spørsmålene i en vellykket quiz må være varierte for å sørge for at alle deltagerne opplever at nettopp deres favoritttemne(r) blir dekket. For å sikre variasjon kan man tenke langs flere dimensjoner, som f.eks.:

1. **Tema.** Dette er omtalt nærmere nedenfor.
2. **Kjønn.** La ikke alle historiespørsmålene være om krigshistorie eller livsstilsspørsmålene være om bilmerker.
3. **Alder.** La for eksempel ikke alle TV-spørsmålene være fra 1970-tallet.
4. **Kuriosa versus klassisk quizkunnskap**
5. **Norsk versus internasjonalt.** Andelen helnorske spørsmål bør ligge rundt 20 %.

Generelt anbefales det å bruke en slik hovedoppdeling for å sikre balanserte quizer.

Mange spørsmål kan ha flere uavhengige veier til svaret. Slike spørsmål bør kategoriseres ut fra den opplysningen man antar er den enkleste veien til svaret.

Videre er temaer som skal dekkes i NM identifisert, og det er satt opp forslag til hvor mange spørsmål som skal stilles i de forskjellige temaene. Tallene, som er oppgitt per 100 spørsmål, er minimumstall. Bakgrunnen for denne tanken er at toleransen for overvekt av enkelte temaer er større enn toleransen for at andre temaer mangler.

Summen av minstekravene er 84, hvilket gir god plass til spørsmål utenfor disse sentrale temaene. Alternativt kan man stille flere spørsmål knyttet til de sentrale temaene. Det er selvsagt ønskelig med spredning innen gruppene, også mht geografisk åsted og vanskelighetsgrad. Merk at undertemaene i kolonne 3 *ikke* er ment å være utfyllende.

Tema	#	Omfatter bl.a.	Kommentarer
Bildende kunst	4	Maleri Skulptur Arkitektur Museer	

Religion, mytologi, filosofi	5	Religion Mytologi Filosofi Overtro	
Samfunns- og næringsliv	4	Politikk og offentlig liv Stillinger Bedrifter og organisasjoner Medier inkl internettmedier (unntatt underholdning)	
Store sporter	5	Fotball Vintersport Friidrett Tennis Golf Formel 1 Sykling	«Store» sett fra Norge og/eller etter internasjonal prestisje
Annen sport	3		Inkludert amerikansk sport
Spill	2	Dataspill Kort-/brettspill	
Eldre historie	5	Antikk og middelalder Middelalder til revolusjonstid Revolusjon til 1900	
Nyere historie	5	1900 til WWII WWII til murens fall Nyere tid Brennaktuelt*	*) ting som vil bli historie, heller enn bare å være aktuelle samfunnsting
Naturgeografi	4	Hav Fjell Elver Sjøer	
Menneskelig geografi	4	Land og stater Byer Flagg/nasjonalsymboler	
Teknologi	2	Oppfinnelser Samferdsel Romfart Motor	
Musikk	7	Pop/rock* Klassisk inkl opera Musikaler Jazz Verdens-/folkemusikk	*) i vid forstand, inkludert hiphop, country, elektronika...

		Annen underholdningsmusikk	
Underholdning i media	4	TV Internett Radio	
Livsstil	7	Mat og drikke Klær og mote Design og håndverk Merkevarer og produkter	
Menneskekroppen	2	Kropp og anatomi Helse Kosthold Trening	
Matematikk og naturvitenskaper	4	Matematikk Fysikk Kjemi IT Astronomi Geologi Biologi	Inkluderer ikke flora og fauna (eget felt)
Samfunnsvitenskaper og humaniora	2	Økonomi Sosiologi Lingvistikk Statsvitenskap	
Flora og fauna	5	Dyr Planter Andre organismer	
Film	5	Filmhistorie Nyere film	
Litteratur	5	Prosa Dikt Drama Tegneserier Biografier	Spredning i tid. Faglitteratur passer gjerne inn i f.eks. vitenskap, historie eller annet.

En kommentar: Skillet mellom finkultur og populærkultur går til dels, men ikke helt, på tvers av temaene som er oppgitt her. Bildende kunst vil f.eks. være bortimot ren finkultur, mens TV-underholdning i større grad vil være ren populærkultur. F.eks. film og litteratur faller innunder begge kategorier. En god balanse mellom kulturtypene bør tilstrebes.

Flere mindre temaer er gjengangere, men for disse er det ikke satt opp noe spesifikt foreslått minimum. Eksempler er sivilisasjoner, språk, tradisjoner, teater, dans, hobbyer, friluftsliv,

subkulturer m.m. Mange av disse vil ut fra spørsmålet likevel kunne høre til i temaer nevnt i tabellen.

4. Spørsmål i NM

Det er tradisjonelt flere lydspørsmål i hver konkurranse. I par- og singelkonkurransen er det første spørsmålet i hver omgang knyttet til et lydklipp, mens man i lagkonkurransen lar det siste spørsmålet i hver omgang være knyttet til et lydklipp.

Kahoot-konkurransen består kun av flervalgsspørsmål. Det er derfor ønskelig at man stiller få eller ingen flervalgsspørsmål i de øvrige konkurransene.

Følgende spørsmål fra NM 2022 fungerer fint: "Hvilken av de to hovedpersonene i Samuel Becketts *Mens vi venter på Godot* utmerker seg som hverdagslig, pessimistisk og ikke fullt så intellektuell? ..." Selv om dette for mange i praksis vil oppleves som et alternativspørsmål med 50 % sjanse for å svare riktig, må du ha noe kunnskap for å kunne svare riktig. I tillegg unngår man her en mekanisk oppramsing av alternativer; man må selv vite at Vladimir og Estragon er de kandidatene det står mellom.

Følgende spørsmål fra NM 2022 fungerer mindre godt: "Hvor ligger Kapp Agulhas i forhold til Kapp det gode håp, grovt sett? Formuler svaret med to av disse stikkordene: 1,5 kilometer – 15 kilometer – 150 kilometer – nordvest – nordøst – sørvest – sørøst." Et spørsmål omkring dette emnet bør trolig heller inkludere lengde, himmelretning og ett kapp i formuleringen, mens det andre kappet er svaret.

Oppgaver som "Angi død eller levende per 1. januar 2022 på følgende personer i amerikansk historie, henholdsvis Gloria Steinem, Henry Kissinger og Rosa Parks." faller innunder kategorien "alternativspørsmål" av en art som ikke har vært vanlig i NM. Slike spørsmål kan fungere bedre i en pubquiz.

Spørsmål av typen ja/nei eller fleip/fakta bør brukes med forsiktighet. Eksempelvis fra NM i 2022: "Vi er temmelig sikre på hvilket land katterasen russisk blå stammer fra. Er det Russland?" Noen få slike spørsmål kan gå an, men bunnen bør heller heves ved å stille tilstrekkelig mange spørsmål som er lette nok.

Mange spørsmålsforfattere opplever at det er lettere og mer interessant å lage de vanskelige spørsmålene først. Imidlertid er det viktig at man også bruker tid på å lage de presumptivt lette spørsmålene, slik at også disse blir gode. Videre er det svært ønskelig at de såkalt lette spørsmålene skal ha noe interessant ved seg.

Spørsmålet "Hvilket ord på ti bokstaver er en vanligere norsk betegnelse på edderkoppspinn eller edderkoppnett?" fremstår veldig lett, men kan i form minne mer om kryssord enn quiz. Når flere deltagerer svarer galt, er det trolig fordi spørsmålsstillingen er uortodoks. Videre vil spørsmålet trolig karakteriseres som uinteressant for de fleste.

"I hvilken øygruppe heter de største øyene Spitsbergen og Nordaustlandet?" og "Lars Joakim Ringom ble landskjent i 2001, da reality-TV ennå var nytt. Han gikk ut som vinner etter (rundt) 100 dager i huset. Hvilket TV-program?" er greie spørsmål, som fungerer fint med tanke på å sørge for at alle deltagerne får vist frem kunnskaper. Selv om man ikke ønsker for mange altfor lette spørsmål, er det en vanskelig balansegang, og veien til en situasjon der de letteste spørsmålene blir for vanskelige kan være kort.

Spørsmålene "Hvilket edelmetall er en sentral del av tittelen på tre av James Bond-filmene?" og "I frisbeegolf deler man diskene i fire hovedtyper. Tre av dem er distance driver, fairway driver og midrange. Hva heter den siste hovedtypen? Navnet er også brukt i golf, og det er lett å se sammenhengen." er både rimelig lette og mer interessante enn eksemplene over, og illustrerer på en god måte hvordan "lette" spørsmål i NM kan stilles.

Videre bør man være forsiktig med å kreve for mye informasjon i svaret, eller spørre om for mange ting i samme spørsmål. Som et ekstremt eksempel kan man stille et spørsmål der det kreves 11 fotballspillere i en startoppstilling. De færreste vil i denne situasjonen sette pris på å bruke lang tid på å finne et svar med 10 av 11 riktige. I dette konkrete tilfellet kunne en bedre variant av spørsmålet være å oppgi 10 spillere, og spørre hvem den siste er.

Rene anagramspørsmål skal unngås.

Spørsmål med tallsvar er greit, men bruken skal ikke overdrives. En spørreundersøkelse gjennomført etter NM i 2022 viste at majoriteten av deltagerne foretrekker færre enn to tallsvar per omgang. Det er derfor ønskelig at det er fem eller færre spørsmål med tallsvar i hver konkurranse.

Den samme undersøkelsen viste at majoriteten av deltagerne foretrekker en norskandel rundt 15-30 %, med 20 % som det mest populære valget. Et "norsk" spørsmål er et spørsmål som rimeligvis ikke kunne blitt stilt om quizen hadde en internasjonal målgruppe.

5. Bilder, lyd og video

Mange bilder kan ikke benyttes fritt. Dersom man ikke kjenner til hvorvidt et bilde kan benyttes fritt eller ei, skal man avstå fra å bruke bildet. Ulovlig bruk av bilder kan føre til strafferettslige tiltak.

For å lese seg opp på emnet, kan man ta utgangspunkt i følgende ressurser:

- <https://www.nb.no/lisens/>
- https://no.wikipedia.org/wiki/Offentlig_eiendom
- https://en.wikipedia.org/wiki/Creative_Commons_license

I forbindelse med NM kan kun bilder med følgende status benyttes:

- Bilder man selv har tatt.
- Bilder som er “offentlig eiendom”, såkalt “Public Domain”.
- Bilder med “Creative Commons”-lisens. Med Google bildesøk kan man velge å søke etter bilder med denne lisensen.

Dersom det er mulig, skal fotografen krediteres. Sørg videre for at lisenser og/eller krediteringer ikke avslører svaret i spørsmålet. Det kan være aktuelt å samle all informasjon om lisenser og/eller krediteringer på den siste sida av fila som bildene hører til. For et gitt bilde kan dette se slik ut:

Bilde til spørsmål x. Foto: *Fotograf* (og/eller *arbeidsgiver*). Lisens: *Lisenstype*. Hentet fra: *link til bilde*.

Selv om disse restriksjonene kan virke begrensende, kan man sannsynligvis i de fleste tilfeller skrive spørsmålet på en måte som gjør at man ikke *må* benytte bilder som ikke kan benyttes fritt. For eksempel kan et spørsmål om en TV-serie stilles *uten* å bruke et bilde som er hentet *direkte* fra TV-serien. Man kan heller bruke et fritt tilgjengelig bilde av en skuespiller, et sted eller en bygning knyttet til TV-serien.

På tilsvarende måte kan heller ikke lyd- eller videoklipp nødvendig benyttes fritt. Forsikre dere om at klippene kan brukes kostnadsfritt før de brukes i NM-sammenheng. Når det gjelder lydklipp må komponisten som regel ha vært død i minst 70 år for at klippet skal kunne spilles fritt. På samme måte kan lydklipp også ha rettigheter knyttet til seg dersom *utøveren* av det avspilte verket er i live; det er sannsynligvis *ikke* gratis å spille av et Mozart-stykke dersom stykket fremføres av Leif Ove Andsnes. For å redusere eventuelle utgifter knyttet til bruk av lyd kan det derfor være en idé å finne klipp som er så gamle at de kan spilles kostnadsfritt.

Dersom man skal spille av nyere musikk, kan det være nødvendig å forholde seg til TONO og Gramo. TONO eies av og forvalter rettighetene til komponister, tekstforfattere og musikkforlag, mens Gramo representerer artistene og plateselskapene/produsentene. Hvis lokalene som brukes i forbindelse med NM ligger i et hotell som allerede har en avtale med TONO og/eller Gramo, trenger NQF sannsynligvis ikke å inngå en separat avtale med nevnte organisasjoner.

Arrangørene bes uansett om å ta kontakt med utleier for å finne ut om slike avtaler allerede eksisterer.

Dersom man ikke kan benytte utleiers eksisterende avtale(r), er det nødvendig å ta kontakt med både TONO og Gramo for å finne ut av hva som er riktig fremgangsmåte dersom man ønsker å spille av musikk som ikke er fritt tilgjengelig. Hvis man ønsker å inngå en avtale med TONO og/eller Gramo, skal eventuelle kostnader godkjennes av styret før avtalen signeres.

Dersom kostnadene knyttet til slike avtaler blir så store at avtaler ikke kan inngås, nevnes avslutningsvis følgende: Spørsmål om musikk *kan* stilles uten at musikk blir spilt. Videre omfatter lydklipp også andre typer lyder, som taler og naturlyder, for å nevne noen eksempler. Selv i de sistnevnte tilfellene skal man være sikker på at lydene kan benyttes fritt.

- https://www.tono.no/wp-content/uploads/2015/04/TONO_artikkel_HRR_02_2015-2.pdf

6. Andre kommentarer

For å sjekke om vanskelighetsgrad og variasjon er tilstrekkelig ivaretatt, anbefales det på det sterkeste å teste spørsmålene på en testgruppe, og å gjøre justeringer om nødvendig.

Det er en god idé å tenke gjennom om enkelte spørsmål vil by på utfordringer med tanke på retting. Veldig "åpne" spørsmål kan være vanskelige å rette dersom det i spørsmålet ikke finnes noen opplysninger som kan utelukke alternative svar. Unngå å bruke ekstremt obskure opplysninger for å skille mellom ellers like plausible svaralternativer.

I tilfellene der arrangøren kan forvente feilsvar av ulik art, er det lurt å tenke gjennom på forhånd hva man vil godkjenne. Protester kan unngås dersom svar som ikke vil bli godtatt oppgis i spørsmålsformuleringen.

Unngå for mange spørsmål der det er uklart hvilket presisjonsnivå som er forventet av svaret. Vurdér om spørsmålet kan stilles på en annen måte, slik at deltagerne slipper å lure på presisjonsnivået i stedet for spørsmålets kjerne. Muligheter for å unngå slike spørsmål kan være å angi at deltageren ikke blir straffet dersom vedkommende svarer *for* presist. For eksempel, dersom "båt" godkjennes når helt riktig svar er "kano", må også svar som "lasteskip" og "ferge" godkjennes. En annen mulighet er å stille spørsmålet med alternativer, selv om man skal være forsiktig med å overdrive bruken av alternativspørsmål. Man kan angi presisjonsnivåer på andre måter, eksempelvis for dyrespørsmål ved å angi latinske navn eller hvorvidt det er snakk om art, familie etc.

For å unngå at hørselshemmede lider store konkurranseulemper, bør lydspørsmål inneholde tilstrekkelig informasjon i spørsmålsteksten til at et plausibelt svar kan foreslås selv for deltagerne

med dårlig hørsel. Tilsvarende bør man etterstrebe at svaksynte eller fargesvake deltagere ikke opplever unødvendig store ulemper ved at vesentlig informasjon finnes i små detaljer eller i farger. I bildespørsmål, f.eks. der flagg er involvert, kan man der det er hensiktsmessig også beskrive fargene ved hjelp av tekst. Disse hensynene er viktigst i singelkonkurransen; i par- og lagkonkurransen vil sannsynligvis deltagere med utfordringer knyttet til hørsel og/eller syn stille på lag sammen med deltagere uten slike utfordringer.

12. juli 2023